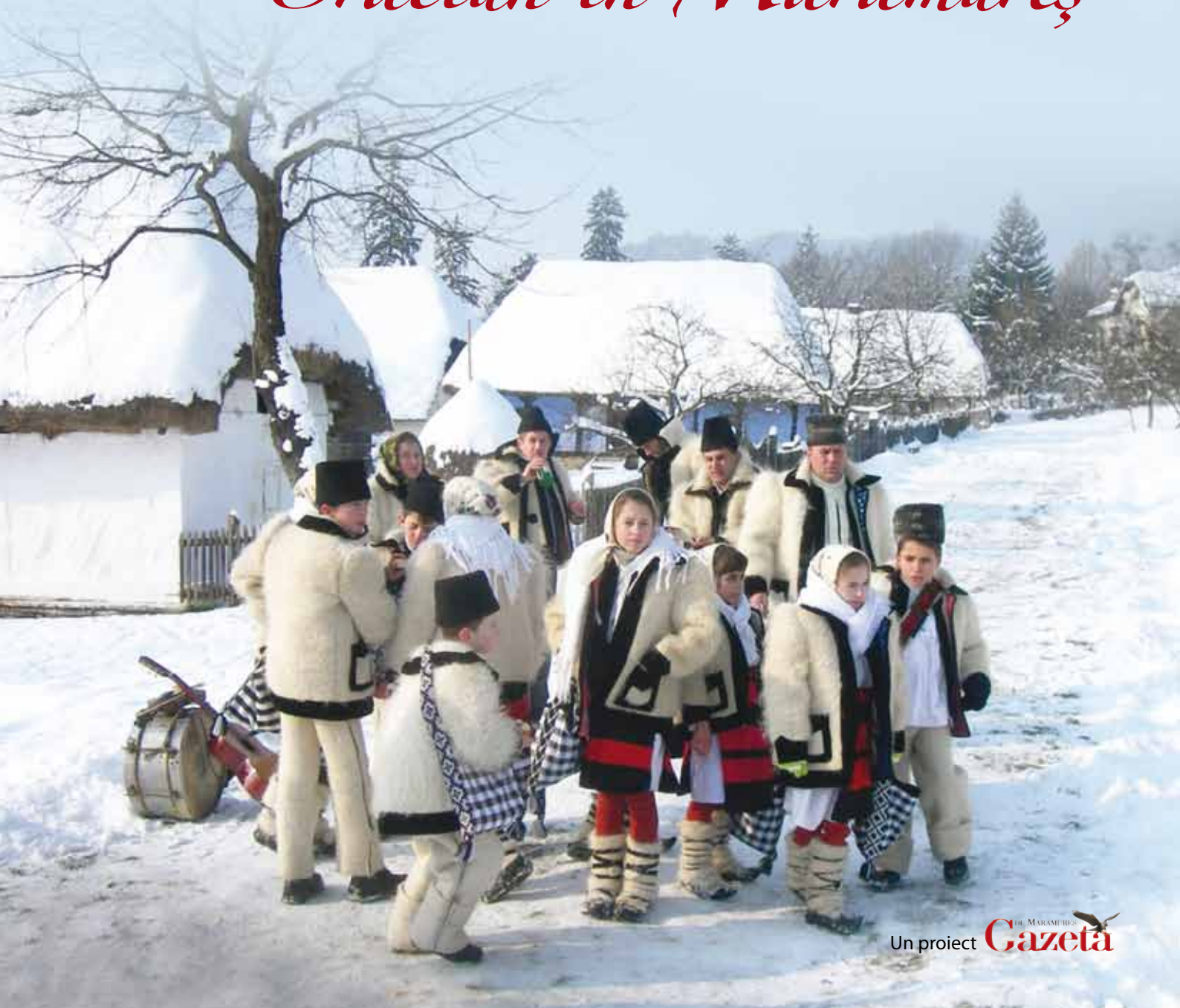

DECEMBRIE 2014

Gazeta ADMINISTRAȚIEI JUDEȚENE

Crăciun în Maramureș

„Crăciun în Maramureș”

Astfel, în 16 decembrie, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare va avea loc simpozionul „Maramureș. Povești și legende de Crăciun”, la care vor participa etnologi, muzeografi, cadre universitare și studenți, reprezentanți ai ONG-urilor și reprezentanți ai Consiliului Județean Maramureș.

Tematica simpozionului vizează, pe lângă aducerea pe tapet a poveștilor, miturilor și ritualurilor de Crăciun, și posibilitatea folosirii și concretizării acestora în proiecte cu finanțări europene.

Manifestarea va fi pigmentată cu colinde și strigături, dar și cu Dansul Moșilor, toate interpretate de formația de dansuri

„Dănțăușii” a Cercului de Dans Popular din cadrul Palatului Copiilor Baia Mare – profesor coregraf Maria Seraz.

În 17 decembrie, Consiliul Județean Maramureș va primi colindători veniți din tot județul. Nu vor lipsi cadourile oferite de Moș Crăciun.

În 20 decembrie, începând cu ora 10.00, la Muzeul Satului din Baia Mare se va da startul sărbătorii, prin care se dorește reconstituirea unei zile din ajunul Crăciunului, așa cum se petrecea în satul arhaic maramureșean. Gospodăriile din muzeu vor prinde viață, casele se vor deschide și își vor primi colindătorii. Vor participa opt primării, care vor

Scopul acestei manifestări este de a promova Maramureșul cu tot ce are arhaic și spectaculos, de a atrage cât mai mulți turiști.

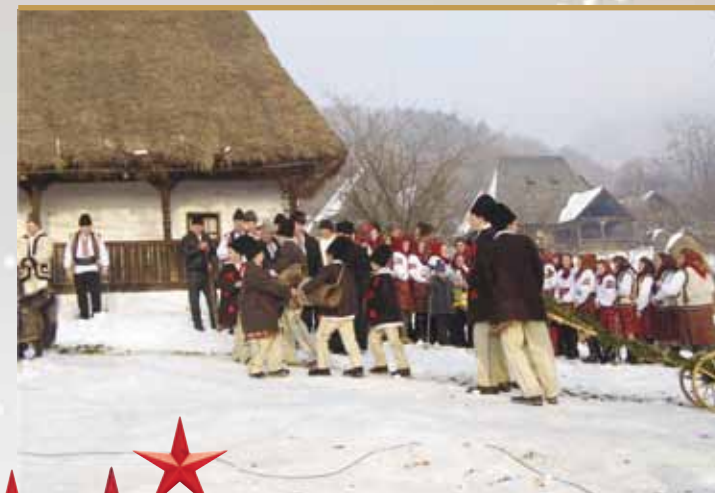
Dacă anul trecut, numărul participanților s-a ridicat la aproximativ 1.800, în acest an se speră într-o prezență mult mai consistentă.

Primarul din Borșa, Ioan Sorin Timiș, declară că va face o demonstrație de fiert țuică, așa cum se face în ajunul Crăciunului în zona sa. De asemenea, femeile din Oarța de Jos vor împodobi bradul în fața casei, cu hârtie creponată și podoabe într-un mod care se practică doar în comuna lor.

veni cu porcii gata de pregătit, cu gospodari și gospodine pregătiți să facă pomana porcului în stilul tradițional zonei. Toate zonele etno-folclorice din Maramureș vor fi reprezentate, primăriile participante fiind: Bistra, Borșa, Botiza, Călinești, Cernești, Dragomirești, Groșii Țibleșului, Oarța de Jos. Zeci de grupuri de colindători, cu toții îmbrăcați în

costume populare, vor merge din casă-n casă, vor colinda și vor primi colaci, nuci, mere și dulciuri. Între timp, în curte se vor face preparatele din carne de porc, în așa fel încât toată lumea să poată degusta din cărnați, caltaboși, jumări și din tradiționala tocăniță de porc cu mămăligă. Nu vor lipsi, sarmalele, vinul fiert și voia bună.

Sub genericul „Crăciun în Maramureș” în acest an, Consiliul Județean Maramureș derulează o serie de activități dedicate Sărbătorii Nașterii Domnului.

Povești și tradiții de Crăciun în Maramureș

Scenete, colinde, obiceiuri inedite. Pe scurt, tradițiile care transformă Maramureșul, în preajma sărbătorilor de iarnă, într-un ținut de povești. Pentru maramureșeni, Crăciunul înseamnă „Nașterea bucuriei”, iar Anul Nou înseamnă un nou ciclu. De viață, de speranță, de credință.

la o generație la alta, de sute de ani. Mai ales în mediul rural, dar și în marile orașe, în Ajunul Crăciunului se pot vedea grupuri de colindători îmbrăcați în costume populare care merg să vestească Nașterea Domnului.

Copiii umblă cu colindul în după-amiaza zilei de 24 decembrie, iar după ce se întunecă, pornesc la colindat feciorii și bărbații însurați. Spre deosebire de zilele noastre, în trecut, tinerele fete nu umblau la colindat ci așteptau să fie colindate de feciori, acasă. Colindătorii primesc și în Maramureș daruri după datină: colaci, nuci și mere.

În Cavnic se păstrează un obicei străvechi ce ține trei zile și trei nopți (chiar 4, în anii în care a patra zi de Crăciun cade duminica). Oricine ajunge de Crăciun în orașul de la poalele Gutâiului poate trăi senzații tari. Pentru că brondoșii, mascați cu zeci de clopote aleargă pe străzi și ulițe. Sentimentul este incredibil în prezența mascaților. Deși nimeni nu poate spune exact anul apariției acestui obicei, există mai multe teorii privind semnificația. Toate amintesc însă că „brondoșii alungă spiritele rele”. Există superstiția conform căreia cei strânși în brațe de brondoși vor avea noroc tot anul ce vine și vor fi feriți de rele. Cea mai plauzibilă variantă privind rădăcina

obiceiului este ca mai demult, brondoșii erau un fel de „gărzi de corp” a cetelor de colindători, care purtau haine scumpe în timp ce mergeau din casă-n casa cu „Irodul” și „Constantinii”. În ultimii zeci de ani, tradiția s-a pierdut, scenetele fiind jucate doar în biserică în seara de Crăciun, însă brondoșii s-au păstrat în obiceiurile de iarnă. O teorie mai puțin vehiculată, dar care totuși există, este că brondoșii au apărut după invazia tătarilor, care fiind în piei de animale răspândeau groaza în jur.

„Herdețișurile” din Vălenii de Călinești sunt unice în Maramureș

În satul Văleni din comuna Călinești, în prima zi de Crăciun, întreaga comunitate se adună și trei indivizi costumați hidos îi „taxează” pe toți cei care au „călcat strâmb” în anul ce tocmai se încheie. Viciile tuturor localnicilor se strigă în fața întregului sat, tocmai pentru ca persoana vizată să nu repete greșelile în nou an. Lumea râde și îl ironizează pe cel care a săvârșit rele. Mai mult, părinții pot afla ce „minuni” au făcut odraslele lor de-a lungul anului. Și asta deoarece nici tinerii sau tinerele necăsătorite nu scapă de poezioarele mascaților. Numele obiceiului vine din limba maghiară, «hirdetés», ceea ce înseamnă „știre” sau „anunț”. Feciorii se împart în două cete. O ceată se urcă pe unul din dealuri,

Se spune că modelul a fost preluat de căvnicari, care, după ce și-au făcut măști din piele de oaie și și-au pus pe ei clopote, ar fi ieșit „să sperie spiritele rele și ghinionul”. Oricum, toate poveștile sunt spectaculoase în relatarea căvnicarilor.

Pe Valea Izei, la Ieud, pregătirea pentru Crăciun începe de la „intrarea postului”. Încă din prima săptămână de post încep pregătirile legate de însușirea repertoriului de colinde prin repetiții organizate ale cetelor de colindători.

Tot din această săptămână încep repetițiile din cadrul obiceiurilor tradiționale performate în seara sărbătorii: Viflaimul, Irozii, Steaua.

Tot în perioada postului Crăciunului se fac pregătiri în vederea performării obiceiurilor din întreg ciclul celor douăsprezece zile care cuprind mai multe sărbători mari, bogate în tradiții, precum Anul Nou și Bobotează. Acum se pregătesc rolurile, dar și recuzita necesară performării unor obiceiuri legate de

Anul Nou precum Capra, Plugușorul, Sorcova. Tot în post se sacrifică porcul și se pregătesc preparatele tradiționale ce vor fi oferite colindătorilor. Variantele de colindă conțin aluzii la aceste daruri foarte limpezi: „Scoală, gazdă, dă-n cârnaț / C-or fi buni, că-s afumați / La noi în straiță băgați”.

În perioada acestui post se macină grâul din care se vor prepara alte daruri rituale din aluat. Pregătirile pentru marea sărbătoare culminează în cele trei zile de dinaintea sărbătorii, dar mai ales în Ajun, când se mătura curțile, se prepară colacii, cozonacul, sarmalele și toate bucatele pentru seara Crăciunului începând cu ora zero când expiră interdicția creștină. Acum se găsesc interioarele „pe la ușa cu struțuri / Pe la blide cu șterguri / Și-n cornul cuptorului / Pana pețitorului”.

mai trebe lui Ofrim Gheorghe de nevastă?
- Da de ce nu-i trebe? - Că o găsit-o în podu șurii cu miliștu cela din Bârsana.
- Nu grăi! Toamna în podu șurii i-o găsit? Apoi nici mie nu mi-ar trebui așa nevastă! - Da aceea ați auzit, că Ștefanu lui Vlad care de un an s-a însurat, vrea să-și lese nevasta? - Da de ce vrea să și-o lese? - Dipce îi tare leneșă.
De un an de când îi măritată încă niciodată nu i-o spălat gatele lui Ștefan. - Noi am auzit că numa o dată și-o măturat în casă! Când o fost nunta! - Tomna așa am auzit și noi, că tună gunoiu în ușă, cât l-o strâns ea tăt huc pe după ușă!”

cealaltă pe altul. De-acolo strigă, în formă de dialog, tot ce s-a întâmplat în sat. Femeile, fetele, ies pe prispă, de-acolo ascultă: „- Măi băieți, auzit-ați că Ileana lui Berci s-o credințat cu Mihaiu lui Radu? - Am auzit! Și de duminică în două săptămâni or face cununie. - Da aceea ați auzit, că Măria lui Andreica din Josani nu-i

Pe lângă „Irozii”, colinde, brondoși și alte obiceiuri cunoscute, în preajma sărbătorilor de iarnă, în multe sate se păstrează încă obiceiuri unice și străvechi. De pildă, în cătunele de munte există o piesă de Anul Nou care se numește „Îngerul și Dracul”. Sunt numai două personaje care au un dialog, despre personajul care va câștiga veșnicia și care îl va câștiga pe om de partea lui.

De asemenea, este o altă piesă „Anul Nou și Anul Vechi”, deosebit de interesantă între două personaje care se confruntă într-un fel verbal despre câștigul Anului Nou și ce va aduce Anul Nou, câtă bunătațe, căldură, soare, fericire, și regretul Anului Vechi că a trecut și că intră în lumea umbrelor. Foarte interesant felul în care se percepe în Maramureș cum se îngroapă un ciclu.

Tot în preajma Anului Nou, la Borșa se juca o scenetă numită... „Banda lui Bujor”: 4 personaje care vorbeau despre haiducie, despre iubirea unui haiduc, despre fata care-l așteaptă, despre mama care varsă mereu lacrimi și despre puterea care îl vânează mereu pe haiduc prin codrii Maramureșului. Celebră este și o piesă despre Constantin Brâncoveanu, care se joacă numai în două locuri din Maramureș, în Cavnic și în Borșa. Chiar și marele etnolog, Ioan Mușlea, a recunoscut și a realizat că este ceva aproape de mister, și nu își poate explica de ce numai în două așezări miniere se joacă Constantinul,

Constantin Brâncoveanu sau Constantini, cum este numită piesa.

În Borșa Maramureșului și mai puțin înspre Valea Vișeuului se păstrează cel mai teribil obicei legat de Bobotează. În iernile foarte geroase, preoții se duceau pe râu în sus și tăiau o cruce de gheață pe care o puneau în fața Bisericii și în jurul acestei cruci sfințeau apa. Un alt obicei interesant este fuga fetelor și dorința de a lua o crenguță din „adisăul” cu care preotul sfințea casele. Fetele vroiau o crenguță de busuioc. Preotul avea un copil care răspunde de acest busuioc, să nu fie furat. Însă fetele îl ademenesc pe acest copil cu tot felul de povești, cu mici daruri, unele chiar îl sărută să nu fie atent, iar cine reușea să fure o crenguță din adisăul respectiv se spune că dacă o pune sub pernă își va visa viitorul mire.

Din seara de ajun, pe ulițele satului răsună colinde străvechi, cum numai maramureșenii știu. Colindatul este aici datina agrară românească cea mai importantă. Colacii de grâu, prezenți pretutindeni cu funcție rituală, sunt expresia simbolică a caracterului agrar al acestui străvechi obicei.

Același rol îl are și mulțămita colacului, în care se rezumă tehnica arhaică a cultivării grâului, ca într-un străvechi plugușor, ce reprezintă „un rit agrar de fertilitate”.

La colindat participă toată suflarea satului. Fiecare segment de vârstă avea locul și rolul său bine definite de normele nescrise ale tradiției și se manifestă de o manieră specifică. După colindă, urmează răsplata și urările: «Să fii gazdă sănătoasă/să primești colinda noastră /Și c-un struț de busuioc/Să aveți cu tăți noroc».

În ziua de Crăciun se prezintă teatrul religios Viflaim, în fața credincioșilor adunați la biserică. Țăranii simpli, intră în „rolul” lui Iosif, Maria, păstorii, moarte și dracii. La eveniment vin să asiste aproape toți localnicii, iar „actorii” se pregătesc toată perioada postului.

De Anul Nou, se păstrează sorcova și capra. Capra a fost socotită de români ca animalul care dă semne dacă vremea va fi bună sau rea. Jocul „caprei” (omorârea, bocirea, înmormântarea, învierea) la origine a fost, desigur, un ceremonial grav, un element de cult. În cadrul sărbătorilor agrare jocul a devenit un ritual menit să aducă rodnicie anului care urmează, spor de animale în turmele păstorilor, succesul recoltelor - invocat și evocat de boabele care se aruncau de gazdă peste cortegiul „caprei”.

În ajunul Anului Nou, fetele practică mai mult pentru amuzament diferite „vrăji”

care le dezvăluie viitorul. Seara fetele fac mici boți din aluat pe care-i oferă unei pisici. Al cui boț e mâncat de pisică, aceea fată se va mărita mai devreme, altele după, sau mai târziu și așa mai departe. PISOIUL e ținut izolat în ziua respectivă și nu i se dă de mâncare, ca seara, de foame, să mănânce boții pregătiți de fată. Dar fetele mai în vârstă, mai șirete, ca să le păcălească pe cele mai tinere, mai naive, fac boți în care pun carne crudă sau fiartă ca să-i mănânce pISOIUL. Cele mai tinere fac boți din aluat, pe care pISOIUL nu-i mănâncă. Celelalte fete râd de ele că nu se vor mărita curând.

Sărbătorile de iarnă în satele ucrainene au loc după calendarul iulian. Ele încep cu 7 ianuarie și se termină cu Boboteaza și Sf. Ioan pe 20 ianuarie. Primul obicei este „Viflaimul”, reprezentând o demonstrație a evenimentelor biblice și anume nașterea Mântuitorului Isus Hristos.

Seara se face la biserică Litie la care participă tot satul. La miezul nopții se iese de la Litie. Atunci se grupează tinerii separat de vârstnici și merg în grupuri numeroase să colinde pe la fiecare participant. Colindă toată noaptea, merg pe la fiecare acasă. Colindele sunt acompaniate de vioară (ceteră), tobă (dobă), chitară (zungură). În această formație colindă în noaptea de Crăciun

precum și pe parcursul următoarelor două nopți.

Separat, vârstnicii formează și ei grupuri și colindă pe la toate familiile din grup pe parcursul întregii nopți de Crăciun, dar și în următoarele două nopți

Viflaimul se pregătește încă din postul Crăciunului prin tinerii satului sub

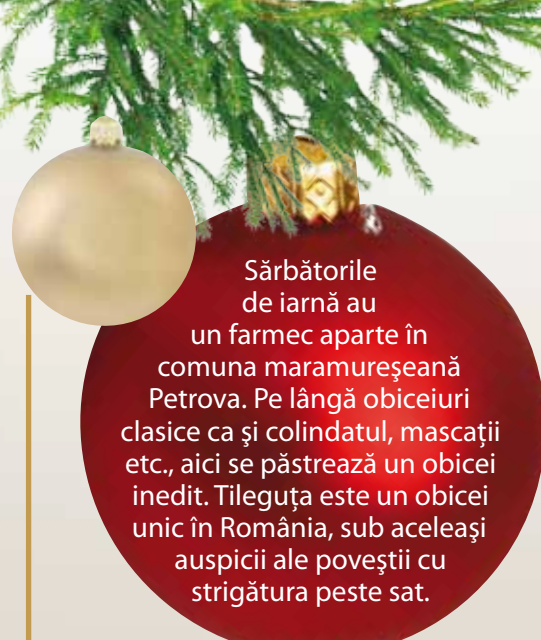
îndrumarea preotului. Aceștia se grupează în două-trei viflaimuri. Un Viflaim numără 12 băieți, care păstrând obiceiul din bătrâni, fac repetiție la fiecare dintre ei, pe rând. Ținuta lor este de teatru. Costumele necesită resurse de timp și răbdare pentru realizarea lor. Ei colindă satul de-a lungul lui, pe timpul

Crăciunului, poposind pe la casele unde sunt poftiți.

O altă tradiție este împodobirea bradului din Biserică. În ziua Ajunului, fete și băieți vin să împodobească bradul colindând. Pentru seara de Crăciun, la cină se pregătesc 12 feluri de mâncare și toate de post: ciuperci fierte și preparate cu ulei și usturoi, hribe cu sos alb (picant), fasole boabe, fasole păstăi, mazăre, grâu fiert cu zahăr, varză călită, prune uscate și fierte etc. Toate bucatele sunt așezate pe masă. Masa este pregătită pe două variante. Cei care nu locuiesc în centrul satului și bătrânii pregătesc masa astfel: sub masă așează un legănel rudimentar sau iesle în care se așează fânul, paie sau otavă. Cele patru picioare de la masă sunt legate cu lanț care este prins la capăt cu un lacăt. Punerea lacătului reprezintă punerea pazei și îngrijirii pruncului Isus de planurile rele ale lui Irod. Tot acum în casă este adus și un snop, de regulă de ovăz și este așezat în loc de cinste într-un colț din casă. Acest colț este ales încă din vremea secerișului. A doua variantă este mai practică: sub fața de masă se așează fân, otavă, paie și apoi pe masă sunt așezate nouă feluri de mâncare. La așezarea mesei se pregătește un tacâm complet în plus și se lasă un scaun liber, ceea ce simbolizează unul dintre rosturile de a ajuta aproapele. La servirea mesei, se aprinde o lumânare, după care se sting luminile. Masa se încheie cu rugăciuni, rostindu-se troparul praznicului.

Obiceiul este ca de Crăciun să se mascheze tinerii. Aceștia fac spectacol, atrăgând atenția sătenilor asupra fetelor puturoase, băieților leneși, gospodarilor nechibzuiți, fără să nominalizeze. Rostesc glume, anunțuri de căsătorii între tineri, dar toate nefondate.

Sărbătorile de iarnă au un farmec aparte în comuna maramureșeană Petrova. Pe lângă obiceiuri clasice ca și colindatul, mascații etc., aici se păstrează un obicei inedit. Tileguța este un obicei unic în România, sub aceleași auspicii ale poveștii cu strigătura peste sat.

E o poveste a structurii de clasă, a ierarhiei sociale, Petrova fiind probabil cea mai conservatoare localitate din Maramureș în ceea ce privește diferența socială. Mai exact, în acest obicei se ironizează foarte mult nemunca și sărăcia, cât și lenea. Pe de o parte este foarte lăudat gospodarul. Obiceiul avea loc în seara de Anul Nou. Feciorii se duceau prin sat cu tileguța pe la fiecare fată și-i spuneau pe față tot ce aveau de spus. Strigau în versuri tot ce aveau de spus să îndulcească puțin vorbele dure.

Acești mascați se adună și fac adevărate nunți. Prin acestea îndeamnă feciorii și fetele la căsătorie. În zorii zilei de Anul Nou, credincioșii în vârstă desfac snopul de ovăz din care formează mai mulți colăcei. Ies în grădină și așează acești colăcei cu spice de ovăz pe crengile de meri, pruni etc. dorind ca roada pomilor să fie bogată ca spicul de ovăz. Se întorc la casele lor și se spală până la brâu cu apa din lighean în care au aruncat banii (monede), dorind ca anul în care au intrat să fie bogată.

Erau versuri populare. Prin aceste strigături, obiectivul era ca în noul an să se îndrepte greșelile, să se muncească.

Astăzi, obiceiul se practică doar pe scenă, la Căminul Cultural.

- Măi Vasali!
- Tu ești, măi Dumni?
- Măi Nuțu?
- Nu tu ești?
- Măi III! Și tu ești a-ai(cu)?

UN FECIOR
- Bată-vă bdiata, feciori,
Răgnițica niște strigoi!
Mai bine v-ați potoli
Și-orice am plânui,
N-om pune țara la cale
Făr' pe fete la-ncercare!

ALT FECIOR
- Sara bună, măi feciori,
Ce-i pe vremea-aia cu voi,
Nu vreți să viniți la noi?
Să mai clătim tileguța,
Poate s-a-mblânzi ierņuța
Că ne-așteaptă fetele
Pe la tăte casele
Ștergându-și fereștile,
Aburind oglinzile.
De când cântă-n bobdi și ceară
S-o întunecat afară!

Obiceiuri de iarnă

În seara de Crăciun, fetele colindau casa gazdei șezătorii. Sarmalele, colacii, cozonacii și prăjiturile umpleau masa, iar feciorii completau meniul cu țuică și vin. Dacă printre colindători erau și muzicanți, feciorii îi opreau și-i tocmeau să le cânte până dimineață. Alteori, se cânta doar din fluier sau din trișcă.

Oricum, petrecerea începea după miezul nopții. Feciorii jucau „Bărbătescul”, „Coasa”, „Călușarii”, „Rața”, spuneau gleme împreună cu fetele și apoi le invitau la dans.

Da n-am găsit holtei ca voi, Nici de strigat n-avem pe nime
Că nouă, încă, ni-i rușine!

ALT FECIOR
- Plină-i lumea de feciori
Pe la guri de uliciori,
Stau și tremură subțire
Până ș-a da unu-n șire.
Da noi, de-om vrea(a)
Le-om dovedi
Ș-on ceteraș om omini,
Batăr cât de scump a sil!

ALT FECIOR
- Opriți-vă, mă, opriți,
Ce-atâtea boscorodiți,
Gândești că-s jâzii la plată
Când v-adunați laolaltă!

ALTUL
- Io zăc:
Oameni buni și măi fărțați,
Bine-ar si să mă-ascultați,
Și-un urător trebe a nămni
C-a tre anu
Și noi tăt om plânui!

ALTUL
- Io, vreu să siu urător,
Da de-oi pute să-nsor
Că de când tăt tilegesc
Am început să-ncăruneșc,

Nici una nu se nădăie
Să vreau să sie a mie

ALTUL
Dacă-i planu-așe, pretine,
En ascultă-mă pe mine:
Măi feciori, io zăc, adică
Să scoată-o ticlă de horincă!

FECIORUL:
Da-or chiar și la coconi!
Deie Domnu
Roadă-n pomni
Și boală-n domni!

ALTUL
le, cu spor, să ne urnim
Că de mult timp zăbovim
Ș-s aici câșlegile,
S-ar mărita fetele!
Unde-s fete pângă șatră
Tăte pețitori așteaptă.

ALTUL
Câtilin, câtilinaș,
Mere-om după ceteraș,
La ciurariu ori Finanțu
Să vie!De nu-i ie franțu.
Cu acele-mpunge-l
Până la mine zini
Și cu mine s-a tâlni
Și cu mine-a povesti.

Este de remarcat jocul „Rața” în care fetele se alinau cu feciorii strigând: „Trece rața Dunărea/Și rățoiul după ea/Și rățoiul o rămas/Și cu dreptul jos îl las”, tropotind de trei ori cu piciorul în podea.

Tot în seara de Crăciun, fetele înștruțau pălăriile sau căciulile feciorilor cu măgheran, pospan și mușcată roșie. La fel era împodobit și stolnicul de pe masă, care rămânea acolo până după Anul Nou, fiind folosit de fete în diferite practici de ghicire a ursitei în noaptea de Sânt Văsai. După ghicirea ursitului, pe la miezul

noptii începea și petrecerea de Anul Nou, asemănătoare celei de Crăciun. Alt obicei răspândit la Moisei era Vergelul. De data aceasta era o petrecere organizată de feciori în noaptea de Sântion (în ajun de Bobotează). La această petrecere mergeau numai fetele care erau invitate de către feciori, ce se duceau după ele acasă la părinți, rugându-i să le învoiască la vergel.

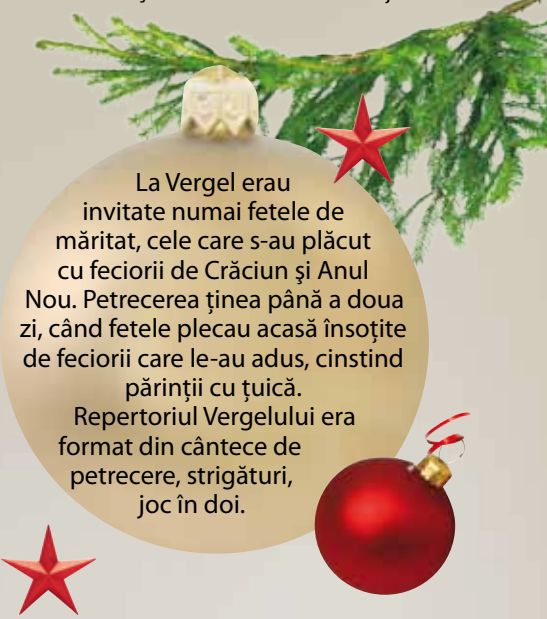
Când mergeau după fete luau câte un litru de țuică, care era băut cu părinții fetei, dacă aceștia acceptau să le dea fata.

Vergelul

Vergelul ține trei nopți, începând cu seara de Anul Nou. Organizatorii sunt doi sau trei feciori din sat. Ei sunt cei care angajează muzica și se înțeleg cu aceștia în privința prețului. Vergelul se ține la căminul cultural. De îndată ce încep muzicanții a cânta, se adună și lumea la „danț”. Băieții merg acasă la fetele cu care au petrecut Revelionul, iar după ce acestea îi servesc cu mâncare și băutură, pornesc împreună spre locul unde se organizează Vergelul. Fata joacă primul dans cu feciorul care a adus-o, după care se așează pe „laiță” și așteaptă următoarele invitații la joc.

Băieții își caută din timp partenerele pentru dans, ca nu cumva apoi să nu aibă apoi cu cine dansa. Fetele mai frumoase și mai curtate au repartizate încă din timp următoarele două sau trei dansuri astfel ele trebuiau să aibă grijă să nu uite cui a promis că va dansa și când. Fiecare danț constă în câte patru sau cinci melodii între care nu este pauză deloc. Dansurile specifice Vergelului sunt: „Danțul dintie” (de arăduit), „Roatele”, „Patru pași”, „Țigănește” etc. acestea fiind însoțite de strigături rostite îndeosebi de băieți. După miezul nopții, muzicanții merg „pe mâncare” la o fată din sat sau la unul dintre organizatori, iar apoi revin, jocul ținând până dimineața. În a doua seară, fetele merg la Vergel neînsoțite de băieți. Dansul se încheie și acum abia dimineața.

La Vergel erau invitate numai fetele de măritat, cele care s-au plăcut cu feciorii de Crăciun și Anul Nou. Petrecerea ținea până a doua zi, când fetele plecau acasă însoțite de feciorii care le-au adus, cinstind părinții cu țuică. Repertoriul Vergelului era format din cântece de petrecere, strigături, joc în doi.

Bucate de Maramu'

Bucătăria din Transilvania și Maramureș este un melanj de preparate strămoșești românești, săsești și ungurești. Pasionații de gastronomie nu trebuie să rateze această zonă care le va oferi preparate tradiționale savuroase. Nicăieri nu vei mai găsi o diversitate atât de mare, de la zămuri (supe și ciorbe), până la tocănițe, papricaș și gomboți (găluște cu prune).

Nucleul tradiției culinare îl reprezintă lăptăria pastorală mobilă, pe care păcurarii o instalează în munți, în timpul verii, pe perioada pășunatului turmelor de oi. În aceste microfabrici de produse lactate, principalul actor este baciul sau vătaful, singur responsabil de întregul proces de preparare a laptelui.

Ritualul tăierii porcului

Ziua tăiatului porcului începe mult înainte de răsăritul soarelui, când mai mulți bărbați în putere se adună pentru a da o mana de ajutor la înjunghiatul porcului. Unele gospodine au obiceiul de a reține sângele scurs și să-l adauge la ingredientele din care se face caltaboșul, produsul obținut fiind denumit "sângerete". Odată ce porcul a fost sacrificat, acesta este părjolit pe un foc de paie, fiind preferate paiele obținute din iarba cu flori, pentru că dau o aromă mai gustoasă șoricului și slăninei. Însă cei care se grăbesc folosesc butelia de aragaz și un arzător, metodă mult mai rapidă. După ce animalul este tranșat, majoritatea organelor interne sunt folosite

Proprietarii de oi urcă prin rotație, la stână, pentru a-și primi partea ce li se cuvine, stabilită la „măsuris”.

Din laptele de oaie, baciul prepară cașul, urda și jintița. Brânza se prepară în gospodărie cu cașul luat de la stână. „Brânza care este menită să rămână pe iarnă trebuie ermetic înfundată în bărbântă; deasupra brânzei se pune un strat de lut și apoi fundul de lemn” (cf. I. Bârlea, 1924). În Lăpuș, se prepară „lapte acru de iarnă.” (C. Mirescu, 2006). Deoarece condițiile meteorologice și calitatea solului nu au favorizat culturile de grâu în această regiune (deluroasă prin excelență), agricultura s-a axat preponderent pe culturile de porumb. Făina de mălai a constituit, începând cu secolul al XVII-lea, „principalul element nutritiv pentru populația rurală” (Petru Dunca, 2004).

la obținerea cârnaților și a caltaboșilor, iar carnea este folosită în diferite feluri. În trecut, cea mai bună metodă era afumarea cărnii și a cârnaților, ori păstrarea în untura în care au fost prăjite. Ziua tăiatului porcului se încheie după ce toată carnea este așezată la locul ei în saramură, pregătită pentru afumare ori în congelator, însă nimeni nu pleacă acasă înainte de „pomana porcului”. Acest moment este stropit din belșug cu palincă ori vin, iar la masă sunt servite bunătați gătite din carnea proaspătă. De obicei, se gătește varză călită lângă carne, alături de cârnați proaspeți prăjiți ori jumări.

Balmoș

„Se pun două găvane de jintuit în căldărușe, apoi un găvan de lapte dulce și un găvan de apă. Se gustă. Când e prea dulce se adaugă lapte acru, iar când e prea acru se adaugă lapte dulce. Căldărușa se pune apoi la foc și se fierbe în clocote ½ oră, mestecându-se mereu. Se adaugă la urmă făină de mălai «ca pentru coleșă» și se mai fierbe, în clocote, 15 minute; apoi se amestecă în jur cu coleșerul până ce iese untul de jintuit de trece peste balmoș” (A. Georgeoni, 1936).

Caș

„Laptele de oaie îl strecoară printr-o sătă țesută din lână și curge prin puțină. Pune puțin cheag. După ce s-a încheag bine, ia jintălăul și bate laptele până se face iarăși în stare fluidă. Apoi, încetul, cu mâna, începe a-l aduna laolaltă și după puțin timp îl adună în forma unui caș. Când s-a consolidat bine cașul, îl scoate și-l pune în strecură ca să curgă jintuitul, pe care-l adună într-un vas, de scoate untul de oaie. După un timp oarecare, îl ia și-l pune pe comarnic, ca soarele să-l întărească” (I. Bârlea, 1924).

Horinca

„Se prepară din cereale și din prune. Cea din prune se fierbe de două ori. Lichidul ce s-a scos după prima fiertură se numește „soslă”. Aceasta o pun din nou în căldare pentru a o fierbe, la început 30%, apoi din ce în ce mai slabă și când lichidul nu mai conține mult alcool; desfac țevile ca să nu mai curgă. Acest rachiu are în medie cam 50 de grade. Spiritul de cereale are 30 de grade. La sărbătorile mari (Crăciun, Paști și Bobotează) o îndulcesc cu miere de stup și așa se ospătează” (I. Bârlea, 1924).

Obicei păstrat de la vechii daci

Sacrificarea porcului de Crăciun are un corespondent în precreștinism, când în ziua cea mai scurtă din an, la Solstițiul de iarnă, vechii daci sacrificau un porc, ce simboliză zeul întunericului. Scopul era acela de a-l îmbuna pe zeu, iar ca rezultat, zilele începeau din nou să se lungească. Astfel, Crăciunul se suprapune, întrucâtva, cu această sărbătoare a luminii la precreștini.

Masa tradițională de Crăciun cuprinde tobă, caltaboș, șuncă, cârnați, brânză, piftie de porc, sarmale, friptură și cozonac.

și decodată, în funcție de achizițiile comportamentale ale individului și tradiția locală.

Pentru a-i arăta respectul, oaspetele e poziționat la masă „la loc de cinste”, la fel cum se întâmplă în cazul bătrânilor sau a oamenilor „cu vază” (preotul sau dascălul). Stăpânul casei, în virtutea unei legi nescrise, are obligația să bea primul din băutură și abia apoi oaspetele, prin aceasta dovedind că produsele oferite sunt curate și demne de a fi degustate. „În tradiția veche, nimeni nu începea să mănânce până nu se făcea semnul crucii, cu fața către răsărit” (Pamfil Bilțiu, 2004). Sau se rostea o rugăciune.

O altă cutumă locală îi cere musafirului să consume toate alimentele cu care e servit, considerându-se că

Maramureșeanul își pofteste oaspetele străin în casă, cu gândul că „i-o fi foame după atâta drum”, dar și pentru a facilita o interacțiune de ordin cultural. Astfel, el pune preț pe cel mai eficient mod de a dialoga, indiferent că vorbesc sau nu aceeași limbă. Dialogul intercultural, prin intermediul degustării din produsele culinare, se realizează la nivel non-verbal, cuvintele fiind de prisos. Fiecare gest și impresie manifestată de către musafir e atent cântărită

Superstiții de Crăciun

Se spune că Dumnezeu a lăsat Crăciunul ca omul să fie în această zi sătul. Cine nu are porc gras de Crăciun nu poate spune că a fost fericit în acel an.

În Ajunul Crăciunului, cei ce cresc albine, nu dau nimic din casă, ca albinelor să le meargă bine și să nu părăsească stupul pe vremea roitului.

În unele sate maramureșene, se zice că-i blestemată femeia care nu pune de Crăciun pe masă față de masă cu ciucalăi, pe pereți șterguri tărcate (brodate) și pe pat perne cu fețe tărcate.

Aluatul frământat în noaptea de Crăciun e bun de deochi pentru vite.

Se crede că la miezul nopții, în seara Crăciun, apa se preface în vin, iar dobitoacele vorbesc.

În Ajunul Crăciunului se dă copiilor să mănânce bostan, ca să fie grași peste an.

În tinda casei se pune un vas de grâu ca să treacă colindătorii peste el, apoi grâul se dă la păsări și la animale, „să fie cu spor ca și colindătorii”.

În ziua de Crăciun nu se scoate gunoiul afară, decât a doua zi, deoarece, dacă-l arunci, „îți arunci norocul!”.

La miezul nopții, de Anul Nou, fetele iau de pe masă colacul ornamentat care se ține pe masa de sărbători, îl țin pe vârful capului, se așează pe tăietor și așteaptă să audă un sunet dintr-o direcție oarecare și din ce parte vine sunetul, în acea parte își va găsi ursitul.

„atâta rău vrea gazdei cel care a mâncat, cât a lăsat în blid” (Pamfil Bilțiu, 2004). Regula este valabilă și în cazul băuturii. Maramureșenii preferă, la mâncarea de dimineață (micul dejun) o masă consistentă (coleșe cu brânză, lapte acru, slănină și „mâncărușa” – papara din ouă). Gustarea mică se ia pe la 9.00-10.00, iar gustarea mare pe la 12.00-14.00. Ujina e programată în jur de 18.00, iar seara cina. La „gustarea mare” e obligatorie „zama” (supă sau ciorbă). (Petru Dunca, Delia Suiogan, Ștefan Mariș, 2007).

Colind, Doamne, colind

Ca parte integrantă a folclorului religios, colindele prezintă o valoare neprețuită prin originea și, mai ales, prin vechimea lor. Ele reprezintă cântecul nostru strămoșesc și una din cele mai vechi forme de manifestare a folclorului religios românesc. Oricare ar fi părerea specialiștilor în această privință, un lucru este sigur, și anume ca ele sunt foarte vechi, formându-se odată cu poporul român și cu răspândirea creștinismului pe meleagurile noastre. Prezența în colindele și plugușoarele noastre a numelui lui „Bădica Traian” ne amintește de timpul formării poporului român și de strămoșii neamului nostru. După părerea unora, cele mai vechi colinde ar fi acelea care au refrenul „Leru-i Doamne” sau „Alileru-i Doamne”, care ar fi forma arhaică, pe cât se pare, a cuvântului bisericesc „Aliluia”.

Colindele sunt texte rituale, preluate ca obiceiuri populare, care povestesc despre nașterea Mântuitorului, despre venirea celor trei magi și apariția stelei pe cer, cea care a vestit nașterea lui Iisus. Unele sunt create de autori anonimi, din popor, și au caracter specific, original sau au fost

Puține popoare din lume au însoțit minunea venirii Fiului lui Dumnezeu cu o îmbrățișare așa de caldă, de duioasă și au exprimat-o așa de bogat în forme artistice, cum a făcut-o poporul român.

propagate de către primii creștini în toate teritoriile cucerite sau sub influența romană. Altele sunt colinde culte, create de preoți ai Bisericii sau de compozitori de muzică cultă. „Iată vin colindătorii” de Tiberiu Brediceanu, „O, ce veste minunată” de D.G. Kiriac, „Domnuț și Domn în cer” de Gheorghe Cucu sunt câteva exemple de colinde culte, dar care există și în diferite variante modificate la nivel regional.

Maramureșeanul colindă de Crăciun, de Anul Nou, de Bobotează și de Sântion, sărbători creștine cuprinse în perioada celor 12 zile sacre, care începe cu Sărbătoarea Nașterii Mântuitorului Iisus.

Colinda Pomului Vieții

La mijlocul cerului
Este un pom a Raiului
La poale-i împoleit
La mijloc îi zugrăvit
La vârvut într-aurit
Da` acolo cine șede?
Ședu-și două rândunele
Împletindu-și luminele
Lumini galbene de ceară
Să să vadă peste țară.

La curțile lui Crăciun

La curțile lui Crăciun
S-a născut un Domn prea bun
Care este-un tinerel
Strălucește ca un stel
Jidovii au auzit
Și doi soli mari au trimis
Solii iute că mersară
Și-napoi se înturnară.
Spuneți, văzut-ați ori ba-nu?
Ba noi că nu l-am văzut
Că la El n-am străbătut
De fumul tămâilor
De para făcliilor
De glasul îngerilor
La Nașterea Domnului.

Înainte aștor curți

(Colinda adresată gazdei - femeie care-i întâmpină pe colindatori)

Înainte aștor curți
Sunt trei rânduri de pomuți
Înainte pomilor
Șede Doamna curților
C-un pahar galben în mână
Tot închină și suspină
Pe toarta paharului
Scrisă-i raza soarelui
De unde ține cu mâna
Scrise-s raza și lumina
Și de unde bea din el
Scrisu-i un luceferel.

Este-un strat de busuioc

(Colindă de copii)

Este-un strat de busuioc
Cu cărare pe mijloc
Dar cărarea cine-o face?
Tot bouțu' cu cernutu'
Ce ne-aduci, bouț, în coarne?
Legănuț de păltinuț
Da-n leagan cine-i culcat?
Cu fâșie de mătășă
De la Doamna-Mpărăteasă.

„Dumnezăule` preabun,
Trimite-ne de Crăciun
Pă` pământul păcătos
Pacea Domnului Hristos!
Sănătoși la primăvară
Să ieșim cu plugu` iar
Și cu oile pă` lunci,
Bucurie pântru prunci.
Lasă Doamne soarele
Să ardă ogoarele,
Să deschidă mugurii
Să să coacă strugurii.
În tăte` livezile
Să pască cirezile,
În tăte` grădinile
Să zboare albinile
În tăte pădurile,
Să să cocă murile,
Păstă` tăte` moinele,
Să răsunе doinele!
Pune Doamne pă răzoare,
Tăt de-un fluture și-o floare,
Și în traistă la săraci,
Tăt un măr și doi colaci!
Dă-ne Doamne lună plină
Și viață mai senină!
Limpezăște văile
Și ne-ndreaptă căile!
Iar nouă pântru colindă
Să ne scotă gazda-ntindă
O iagă și colăcei
Ca la Cana Galilei!
Nu că noi am fi săraci,
Și umblăm după colaci,
Da noi știm că din bătrâni
Așe-i legea la români,
Să să bucure tăt satu,
Că s-o născut Împăratu`
Ce le-aduce fericire,
Pace și buna voire,
La anu și la mulți ani!”

Domină colindele creștine, unele cu specific local, dar bătrânii mai colindă încă unele corinde păstorești, variante ale Mioriței, sau colinda cerbului, a căror geneză a avut loc într-un timp foarte vechi.

Un motiv des întâlnit în colindele maramureșene este cel al florilor de măr (florile dalbe, flori de măr). Unii etnografi explică acest lucru prin faptul că momentul de înflorire a mărului coincide cu începutul calendarului agricol, iar „florile dalbe” ar fi un soi de incantație pentru începutul primăverii. Se mai spune că acest refren poate fi pus pe seama obiceiului maramureșean ca în ziua de Sf. Andrei (30 noiembrie) să se ia crenguțe de măr și să se pună într-un vas cu apă. De Crăciun, crenguțele înfloresc și, astfel, în timpul sărbătorilor de iarnă, pe mesele maramureșenilor se vor găsi flori de măr. Asemenea bradului, care rămâne verde, merele nu se strică iarna, fiind astfel asociate cu ideea de nemurire, de regenerare.

În Ajunul Crăciunului, puiul de moroșan își petrece peste umăr trăistuța anume pregătită pentru acest eveniment și pornește cu colinda. Primii colindători sunt cei mai mici de cinci ani. Ei au în repertoriul lor colinde scurte ce vestesc sărbătoarea, urează belșug și cer, în versuri pline de haz, darurile cuvenite. Fetele și feciorii, dar și cei căsătoriți, care se colindă, în grup, unii pe alții, au în repertoriul lor colinzile creștine O, ce veste minunată, Deschide ușa, creștine și multe altele, care stabilesc o relație între realitate și mit. Sunt colinde cosmogonice, de întemeiere, de relație între om și divinitate. Bătrânii, dar nu doar ei, colindă o străveche colindă - Cată-n sus și cată-n jos - ce face referire la momentul Judecății de apoi:

Cată-n sus și cată-n jos,
Cată-n jos pă lângă mare
În dreptu Sfântului Soare,
Sfântu Soare când răsare
Mândră lumânare-și are.
Zor, zor câmpuț cu flori,
C-aieșta nu-i câmp cu flori,
Că-i un șas mândru, frumos,
Cu coroana lui Hristos.
Când a si la judecată,
Cei zii cu cei morți deodată...
Dar atunci ce-om șiți zice?
Crai și împărați or plânge.

La sfârșitul fiecărei colinde, grupul de copii, tinerii sau vârstnicii încheie cu urarea: Rămâneți gazdă-n pace cu sănătate!, la care gazda răspunde: Hai-dați în casă!

În noaptea de Crăciun, orice sat din Maramureș răsună de glasurile colindătorilor, care merg din casă-n casă, din josani până în susani, până zorii zilei se arată, dând acestei sărbători un farmec aparte.

Sărbători luminoase și îmbelșugate!

În nopțile sfinte de sărbătoare, lăsați lumina să vă inunde sufletul și să vă binecuvânteze casa, deschideți porțile inimii și primiți cu dragoste colindătorii!

Lăsați deoparte grijile și, împreună cu cei dragi, bucurați-vă de magia sărbătorilor.

Fie-vă Crăciunul luminat și Anul Nou îmbelșugat și fericit!

ZAMFIR CICEU,
Președintele Consiliului Județean
Maramureș

